

ҚАЗАҚСТАН ҰЛТТЫҚ БАНКІ

САЛАЛЫҚ КОНЪЮНКТУРАЛЫҚ ШОЛУ

Кәсіпорындар пікіртерімінің нәтижелері

(салалар: тау-кен өндіру және өңдеу өнеркәсібі, құрылыс, сауда, көлік және қойма,
ауыл шаруашылығы)

2020 жылғы IV тоқсан

Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің
Ақша – кредит саясаты департаменті

Жалпы ақпарат

I. Экономикалық жағдайларды бағалау:

- саладағы бәсекелестік (4 бет)
- инвестициялық белсенділік жағдайы (5 бет)
- валюта бағамының әсері (6 бет)
- кредиттеу шарттары (7-8 бет)

II. Кәсіпорындар қызметінің нақты көрсеткіштерін бағалау

- сұраныс және бағаларға шолу (9 бет)
- өндірістік қуаттың жүктеме деңгейі (10 бет)
- кәсіпорындардың қаржылық көрсеткіштері (11-13 бет)
- саладағы борыштық ауыртпалық (14 бет)
- еңбекақы мен жұмыспен қамту (15 бет)

Қорытынды

Пікіртерім жөніндегі мәлімет

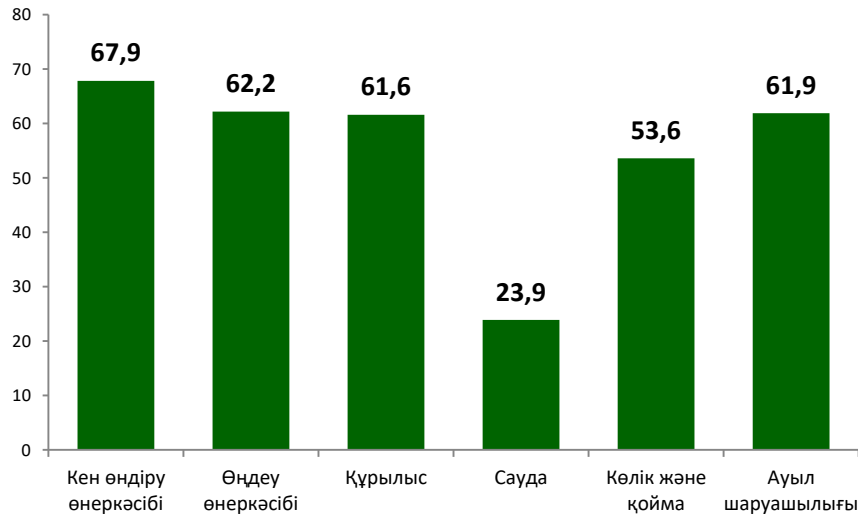
Пікіртерім мақсаты	➤ Салалардағы бизнес конъюнктурасындағы негізгі үрдістерді анықтау
Респонденттер	➤ Кәсіпорындардың басшылары, қаржы бөлімдерінің қызметкерлері
Пікіртерім әдісі	➤ Сауалнама
Пікіртерім жүргізу кезеңі	➤ 2020 жылғы 4-тоқсан
Мониторингке қатысушы кәсіпорындар	3287

Іріктеме туралы мәлімет

Тау-кен өндіру өнеркәсібінің кәсіпорындары	➤ 196
Өңдеу өнеркәсібінің кәсіпорындары	➤ 704
Құрылыс кәсіпорындары	➤ 344
Сауда саласының кәсіпорындары	➤ 929
Көлік және қоймаға жинау кәсіпорындары	➤ 250
Ауыл шаруашылығы	➤ 197

Іріктеме бойынша кәсіпорындардың барлығы ➤ 2620

1-график. Ірі және орта кәсіпорындардың үлесі, %

2020-жылдың 4-тоқсанында өңдеу өнеркәсібінен және ауыл шаруашылығынан басқа қарастырылып отырған барлық салалар үшін бәсекелестіктің маңызы артты. **Сауда** саласы бәсекелестік әсеріне барынша ұшырағыш сала болып қалып отыр, онда нарықтық бәсекелестіктің өздерінің бизнесіне ықпалын сезетін кәсіпорындар үлесі **42,5%-ды** құрады, **өңдеу өнеркәсібінде – 29,6%**, ал **кен өндіру өнеркәсібінде аталған көрсеткіш 12,2%-ды** құрады.

Тау-кен өнеркәсібі бойынша іріктеме негізінен ірі және орта кәсіпорындар арқылы көрсетіліп отыр (**67,9%**). Оның басым бөлігін мұнай және табиғи газ өндіру, металл кендері, сондай-ақ тау-кен өнеркәсібінде техникалық қызмет көрсететін кәсіпорындар құрайды.

Өңдеу өнеркәсібінде ірі және орта кәсіпорындар сала кәсіпорындарының жалпы санының **62,2%-ын** құрайды. Сала бойынша өндіріс көлемінің басым бөлігін металлургиялық өнеркәсіп кәсіпорындары өндіреді.

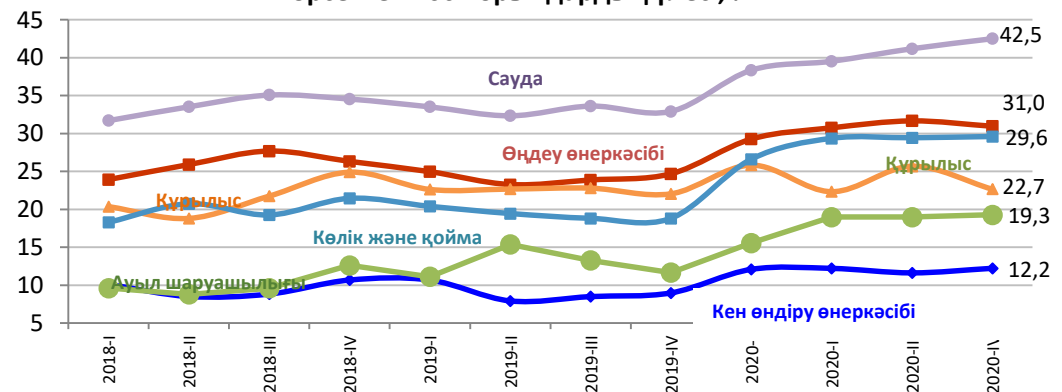
Құрылыс саласы мен **ауыл шаруашылығында** да ірі және орта кәсіпорындар басым (**61,6%** және **61,9%**).

Көлік және қойма саласы бойынша іріктеменің жартысынан астамы ірі және орта кәсіпорындар (**53,6%**), олардың көбі мұнай және мұнай өнімдерін құбыржол арқылы тасымалдау қызметтерін көрсетеді. Олардың ішінде табиғи монополия субъектілеріне жататын кәсіпорындар аз емес.

Сауда саласы бойынша іріктемеде де бас жиынтықтағыдай ірі және орта кәсіпорындардың үлесі жоғары емес (**23,9%**).

Аталған салалар бойынша іріктеме репрезентативтілігі* **53,9%** құрайды.

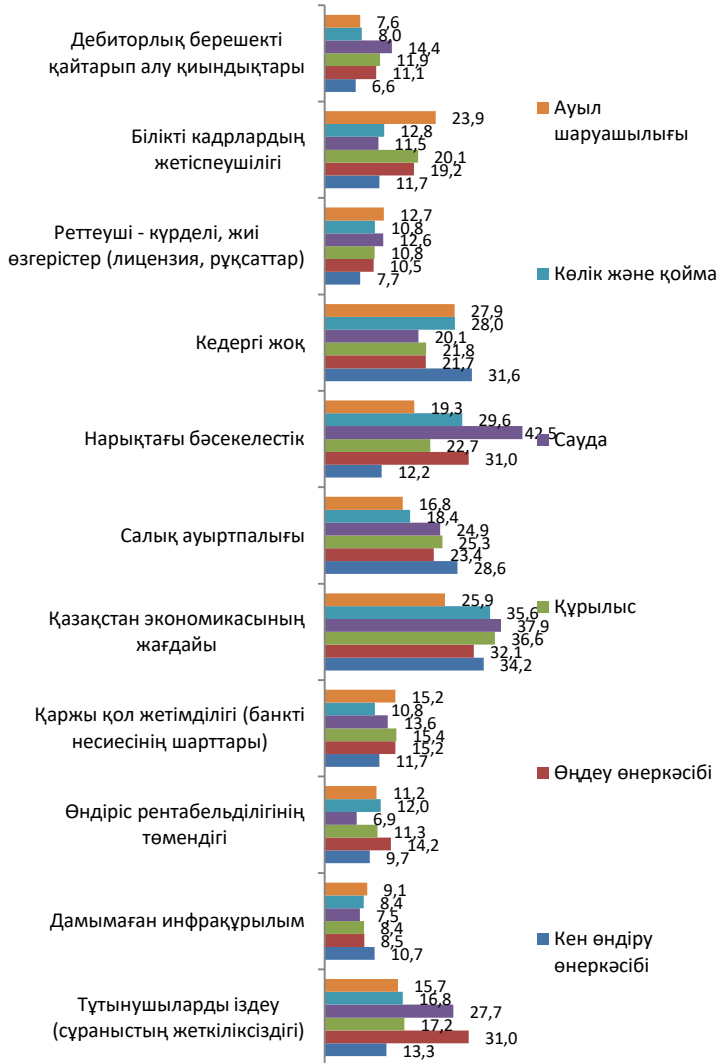
2-график. Нарықтық бәсекелестікті кедергі ретінде көрсеткен кәсіпорындардың үлесі, %

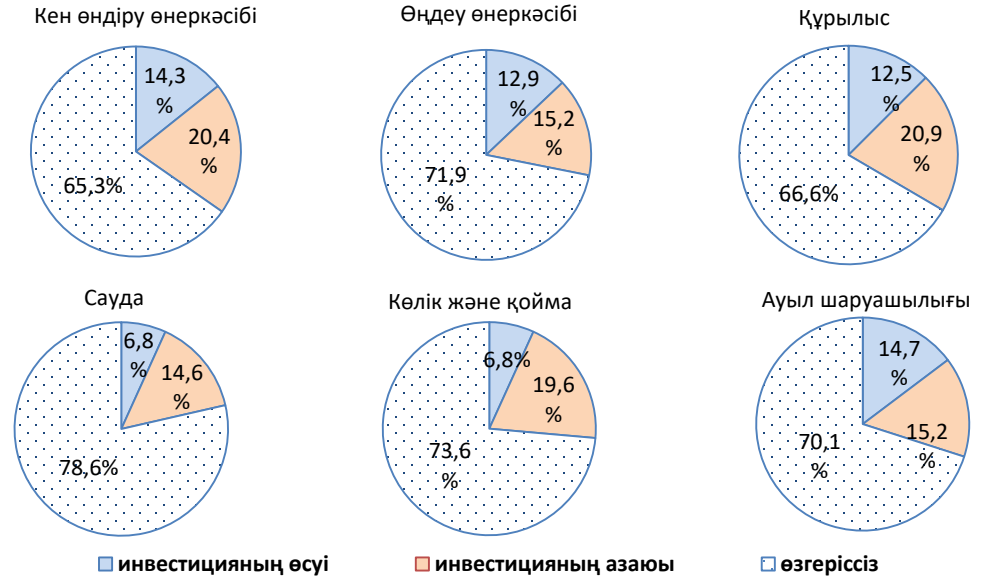
* ҚРҰБ кәсіпорындары мониторингіндегі репрезентативтілігі мына формула бойынша бағаланады: $MҚҚ \text{ ӨСТ} / \text{ҰСБ ӨСТ} * 100$

мұндағы, МҚҚ ӨСТ – ҚРҰБ мониторингіне қатысушы кәсіпорындардың өнімдерін сатудан түскен кіріс (ӨСТ); ҰСБ ӨСТ – Ұлттық статистика бюросының деректері бойынша ӨСТ

3-график. Кәсіпорындардың инвестициялық белсенділіктерін шектеуші факторлар, %

4-график. Кәсіпорындардың келесі 12 айдағы инвестициялау деңгейінің өзгерісі бойынша күтулері, %

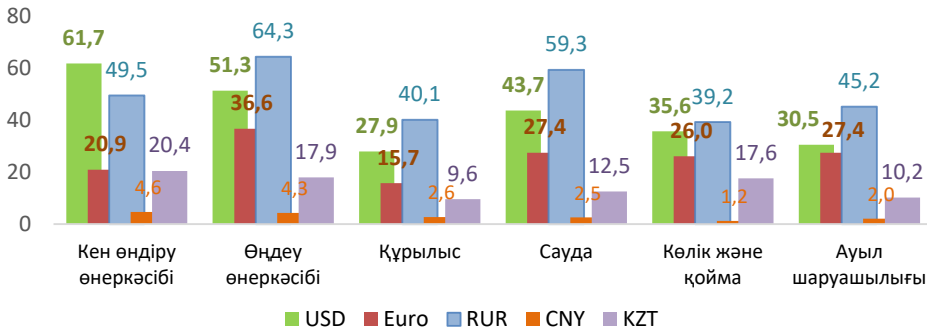
Көптеген кәсіпорындардың пікірі бойынша 2020 жылдың 4-тоқсанында бизнесті жүргізуге негізгі кедергі болған **Қазақстан экономикасының жағдайы**.

Сауда кәсіпорындары үшін ең маңызды шектеуші фактор болып басқа кәсіпорындар тарапынан **нарықтық бәсекелестік** табылады. Өңдеуші өнеркәсіп кәсіпорындары үшін - олардың өнімдеріне деген **сұраныстың жеткіліксіздігі**. Ауыл шаруашылығы кәсіпорындарының **23,9%-ы** білікті **кадрлардың** жеткіліксіздігін атап өтті.

Алдағы 12 айда барлық секторлар бойынша қаржыландыру деңгейі жалпы өзгеріссіз қалады, сонымен бірге ауыл шаруашылығында қаржыландырудың ең үлкен өсімі, ал көлік және қоймаға жинау саласында ең төмен өсімі күтілуде. Инвестиция көлемін төмендетуді жоспарлап отырған кәсіпорындардың ең жоғары үлесі кен өндіру және құрылыс саласында, ал ең төмен үлесі сауда саласында күтілуде. Қарастырылып отырған салалардың бәрінде инвестицияны арттыруды жоспарлап отырған кәсіпорындар үлесінен, оны төмендетуді жоспарлап отырғандардың үлесі артық.

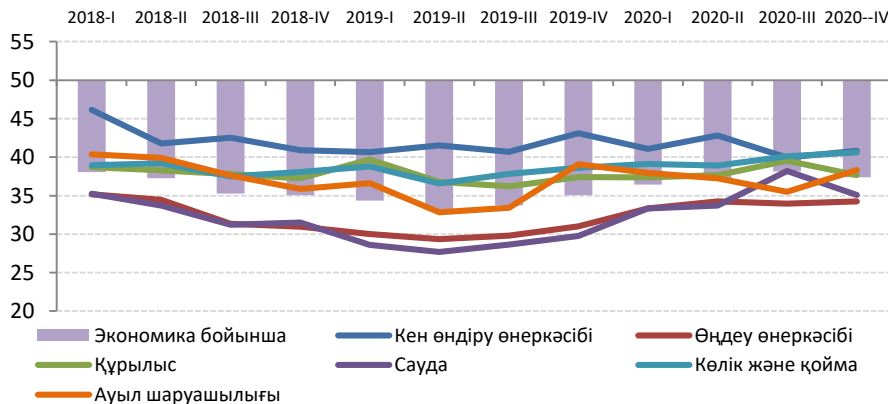
Қаржыландырудың негізгі көздері бұрынғысынша кәсіпорындардың **меншікті қаражаты** болып табылады.

5-график. Есеп айырысуда шетел валютасын қолдану (кәсіпорындардың үлесі, %)

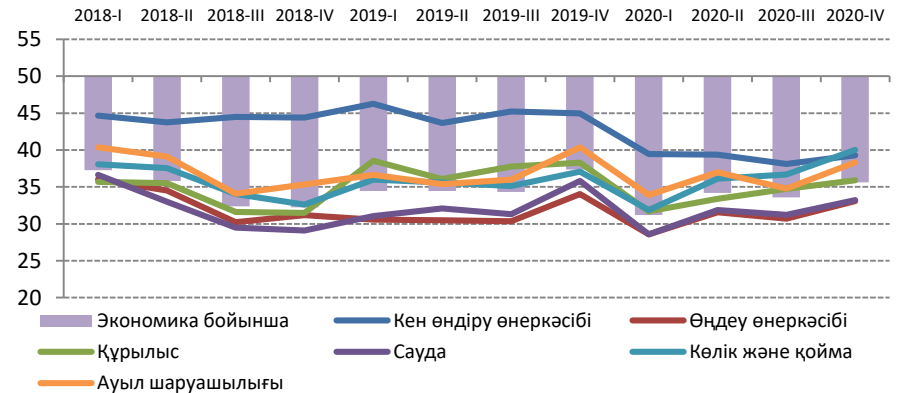

Шетелдік серіктестермен есеп айырысуда кен өндіру өнеркәсібінен басқа қарастырылып отырған салалар үшін қолданылатын негізгі валюта - ресей рублі (өңдеу өнеркәсібінде ресей рублін қолданатын кәсіпорындардың үлесі **64,3%**, саудада - **59,3%**). АҚШ доллары кен өндіру өнеркәсібінде ғана басым (**61,7%**). 2020 жылғы 4-тоқсанда теңгені ең көп қолданған кен өндіру өнеркәсібі кәсіпорындары (**20,4%**).

6-график. Теңгенің Ресей рубліне бағамының өзгеруінің кәсіпорынның қызметіне ықпалы (тоқсан ішінде салалар бойынша ДИ*)

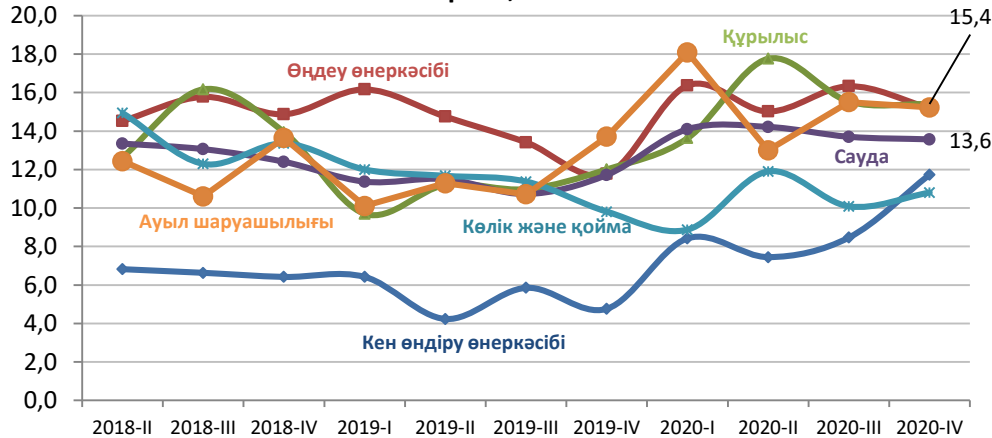
7-график. Теңгенің АҚШ долларына бағамының өзгеруінің кәсіпорындардың қызметіне ықпалы (тоқсан ішінде салалар бойынша ДИ*)

2020 жылдың 4-тоқсанында теңге бағамының **Ресей рубліне** қатысты өзгерісінің кері ықпалы құрылыс және сауда саласының кәсіпорындары үшін күшейді, бірақ бар салалар үшін, әсіресе ауыл шаруашылығы кәсіпорындары үшін бәсеңдеді. Теңгенің **АҚШ долларына** қатысты өзгерісінің кері барлық қарастырылып отырған салалар үшін төмендеді. Бағам өзгерісі әсерінің ең төмен кері ықпалы кен өндіру саласына тисе, ең көп кері ықпалы өңдеу өнеркәсібі мен сауда саласына тиді.

* ДИ, диффузиялық индекс 50 деңгейінен неғұрлым жоғары (төмен) болса, көрсеткіштің ықпалы соғұрлым оң (теріс), 50 деңгейі ықпалдың болмауын білдіреді

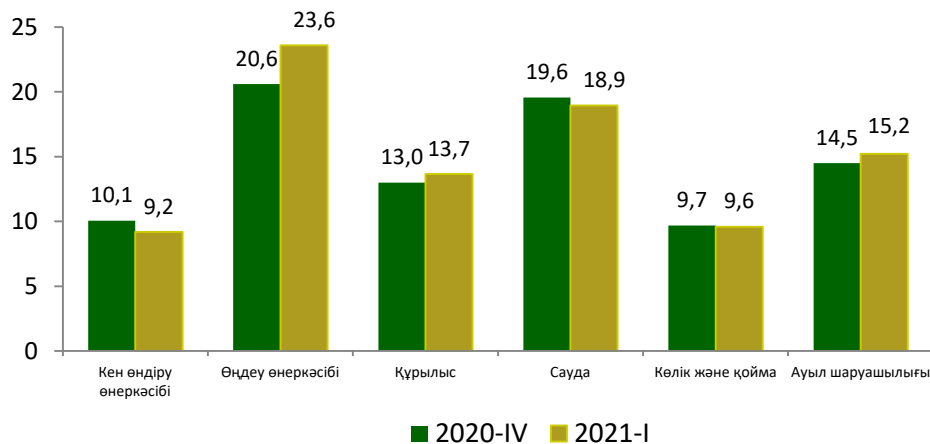
8-график. Банктік кредиттеудің шарттары тиімсіз кәсіпорындардың үлесі, %

1-кесте. Несиелеудің орташа мөлшерлемесі, %

	Теңгемен		Шетел валютасымен	
	нақты	қол жетімді	нақты	қол жетімді
Кен өндіру өнеркәсібі	11,2	3,8	3,4	2,1
Өңдеу өнеркәсібі	10,3	5,2	5,0	2,4
Құрылыс	13,1	5,2	8,0	2,3
Сауда	11,0	6,6	6,3	3,2
Көлік және қойма	11,3	3,9	4,3	1,7
Ауыл шаруашылығы	10,4	4,5	6,0	1,7

9-график. 2020ж. 4 және 2021ж. 1 тоқсанда несие алуға ниеті бар кәсіпорындар, %

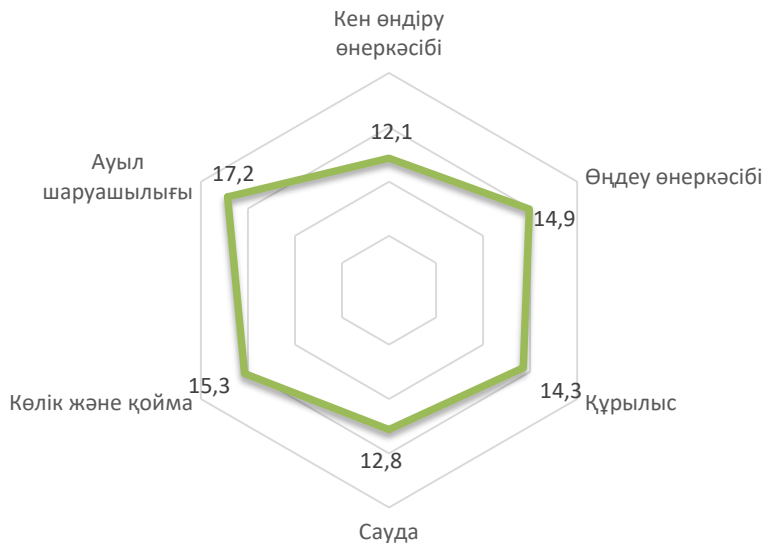

2020-жылдың 4-тоқсанында кен өндіру өнеркәсібінің және көлік және қоймалау кәсіпорындары банктердің несиелеу шарттарының нашарлағанын атап өтті. Кредиттеу шарттарын қолайсыз деп есептейтін кәсіпорындардың ең көп үлесі құрылыс саласына (15,4%), өңдеу өнеркәсібі мен ауыл шаруашылығында (15,2% сәйкесінше) тиесілі. Сауда саласында олардың үлесі азырақ. Кен өндіру өнеркәсібі мен көлік және қоймалау саласында олардың үлесі одан да төмен.

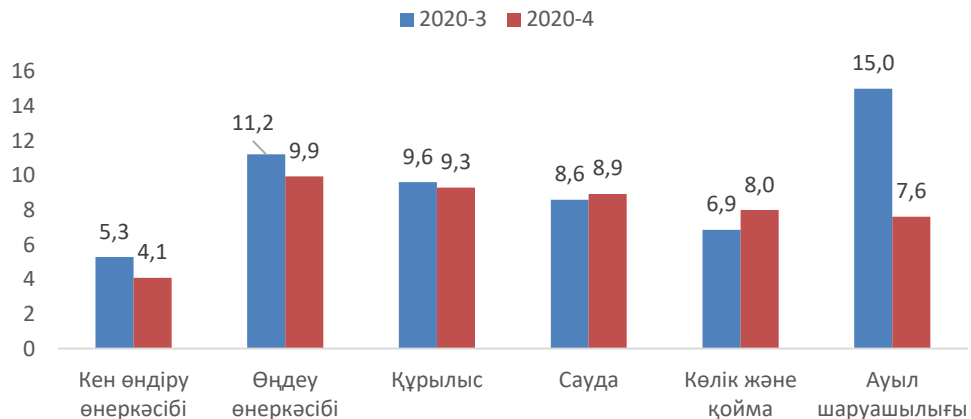
Теңгемен де, шетел валютасымен де алынған несиелер бойынша ең жоғары пайыздық мөлшерлеме құрылыс саласында орын алды (13,1% және 8,0%, сәйкесінше).

2021 жылдың 1-тоқсанында несие алуға ниетті кәсіпорындардың ең көп үлесі өңдеу өнеркәсібі мен сауда саласында (23,6% және 18,9%, сәйкесінше), ең төмен үлесі – көлік және қоймаға жинау саласында (9,6%).

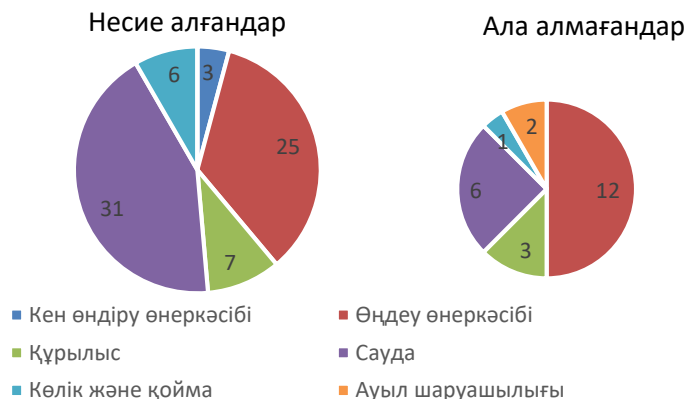
10-график. Орташа* салмақтанған несиелік жүктеме**, %

11-график. Банк несиелері бойынша мерзімі өткен*** қарызы бар кәсіпорындардың үлесі, %

12-график. Несие алуға берілген өтініштерді қарастыру нәтижесі, саны

2020-жылдың 4-тоқсанында ауыл шаруашылығында орташа несиелік жүктеме басқа салаларға қарағанда жоғары болды. Ауыл шаруашылығында өнімді сатудан түскен кірістің орташа есеппен **17,2%** қарызды өтеуге жұмсалады. Бұл көрсеткіштің ең төмен мәні кен өндіру өнеркәсібінде және сауда саласында орын алды (**12,1%** және **12,8%** сәйкесінше).

Банк несиелері бойынша мерзімі өткен (90 күннен астам) қарызы бар кәсіпорындардың үлесі, сауда және көлік және қойма саласынан басқа салалардың бәрінде төмендеді. Осындай кәсіпорындардың ең көп үлесі өңдеу өнеркәсібінде (**9,9%**), ең аз үлесі - кен өндіру өнеркәсібінде (**4,1%**).

Банктер 2020-жылдың 4-тоқсанында қарастырылып отырған салалардың ішінен **23 кәсіпорынға** несие беруден бас тартты, олардың жартысына жуығы өңдеу өнеркәсібінің кәсіпорындары (**12 кәсіпорын**). Көлік және қойма саласында мұндай кәсіпорындардың саны аз. Кен өндіру өнеркәсібі саласында мұндай кәсіпорындар жоқ.

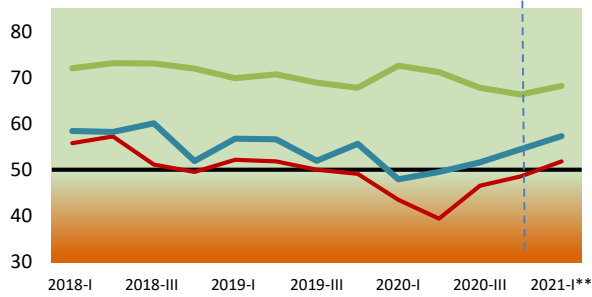
*Орташа салмақтанған мән - бұл жауаптар үлесі бойынша салмақтанған интервалдың орташа мәні

** Ай сайынғы төлем / өнімді сатудан түскен кіріс * 100

*** 90 күннен астам

Кәсіпорындар қызметінің нақты көрсеткіштерін бағалау: Сұраныс және бағаларға шолу

13-график. Кен өндіру өнеркәсібі, ДИ*

14-график. Өңдеу өнеркәсібі, ДИ

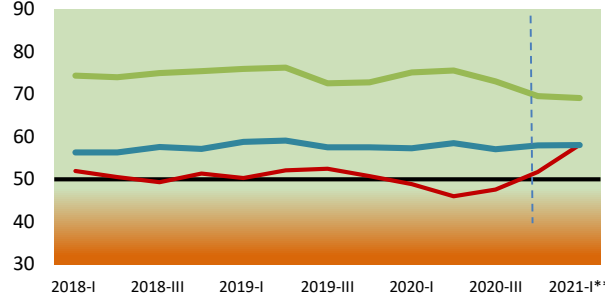

График 15. Құрылыс, ДИ

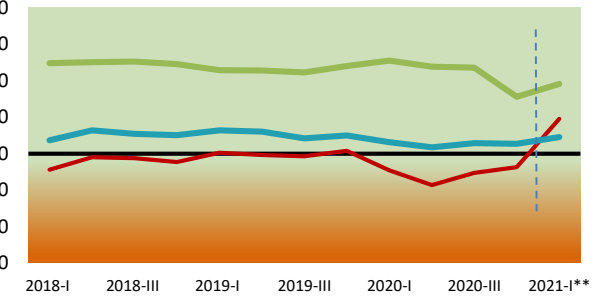
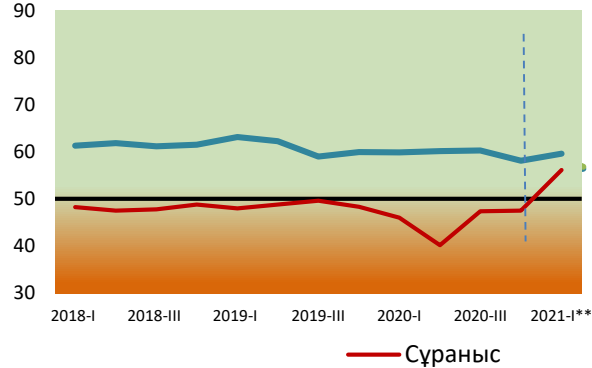
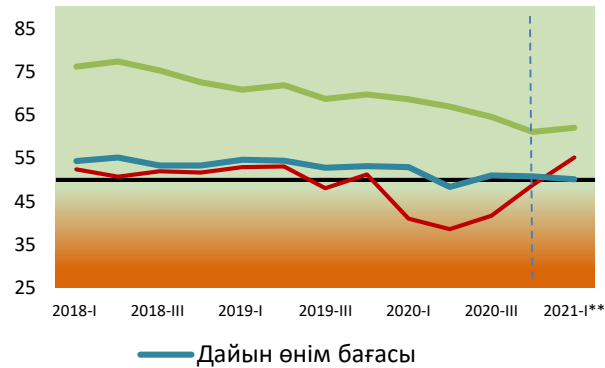

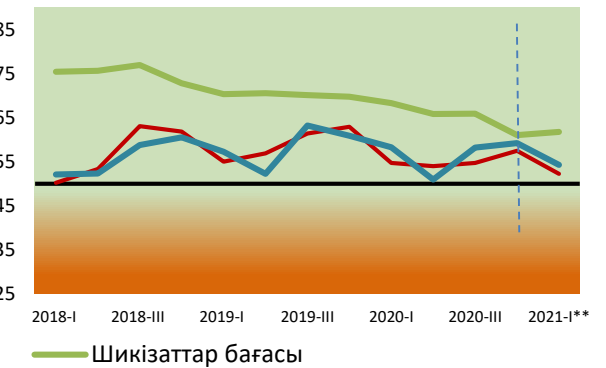
График 16. Сауда, ДИ

17-график. Көлік және қойма, ДИ

18-график. Ауыл шаруашылығы, ДИ

2020 жылғы 4-тоқсанда **сұранысқа** қатысты жағдай саудадан басқа салалардың бәрінде жақсарды. Ауыл шаруашылығында сұраныстың өсуі жалғасты, өңдеу өнеркәсібіндегі сұраныс өсу аймағына өтті, көлік, құрылыс және кен өндірісінің құлдырауы бәсеңдеді. 2021 жылдың 1 тоқсанында барлық салалардың кәсіпорындары дайын өнімге сұраныстың өсуін күтеді, ал ауыл шаруашылығында маусымдық фактордың әсерінен сұраныстың өсу қарқыны едәуір баяулайды.

2020 жылдың 4-тоқсанында шикізат пен материалдар бағаларының төмендеуі барлық салаларда байқалды, бағаның өсу қарқынының едәуір төмендеуі құрылыста байқалды. 2021 жылдың 1 тоқсанында барлық қарастырылып отырған салаларда шикізат пен материалдар бағаларының өсу қарқыны өседі деп күтілуде.

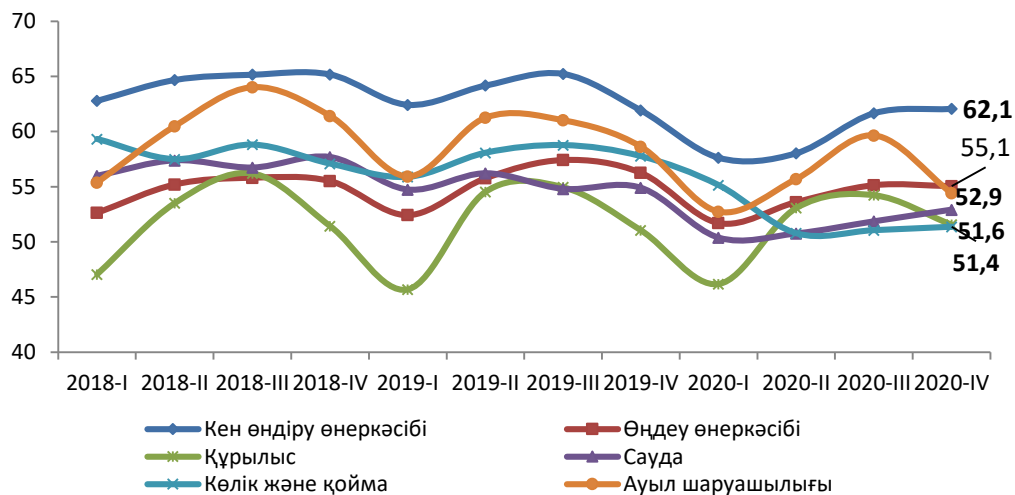
*ДИ, диффузиялық индекс 50 деңгейінен неғұрлым жоғары (төмен) болса, көрсеткіштің ықпалы соғұрлым оң (теріс), 50 деңгейі ықпалдың болмауын білдіреді

** 2021 жылдың 1-ші тоқсаны үшін кәсіпорындардың күтулері келтірілген.

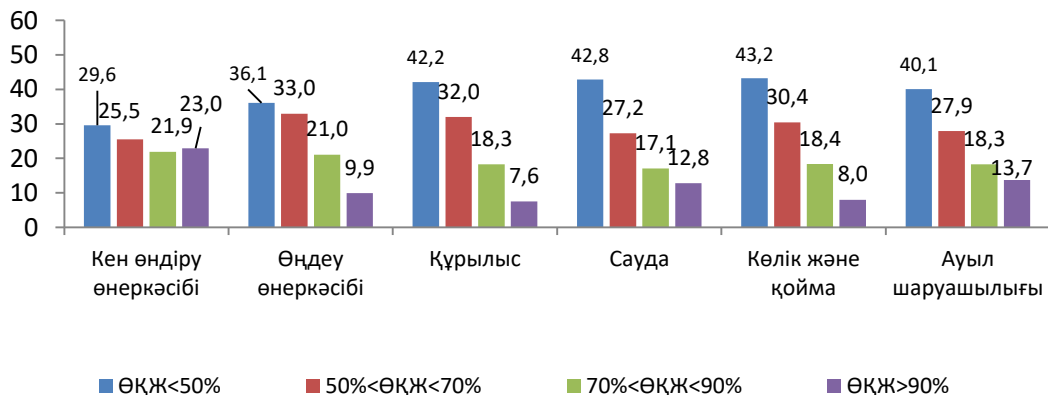
Кәсіпорындар қызметінің нақты көрсеткіштерін бағалау:

Өндірістік қуаттың жүктеме деңгейі

19-график. Салалар бойынша өндірістік қуаттардың орташа алынған жүктемесі*, %

20-график. Өндірістік қуат жүктемесінің 2020 жылғы 4-тоқсандағы деңгейі, кәсіпорындар үлесі %-бен

2020 жылдың 4-тоқсанында кен өндіру өнеркәсібі, көлік және қойма және сауда салаларында өндірістік қуат жүктемесі (ӨҚЖ) жоғарылады, ал ауыл шаруашылығы мен құрылыста төмендеді..

Ең жақсы ӨҚЖ кен өндіру өнеркәсібінде. Мұнда өндірістік қуатты барынша жүктеген ($\Theta\text{ҚЖ}\geq 90\%$) кәсіпорындар үлесі басқа салаларға қарағанда жоғарырақ, ал $\Theta\text{ҚЖ}<50\%$ кәсіпорындар үлесі ең төмен. Ең нашар ӨҚЖ көлік және қоймалау саласында.

Салалардың бәрінде кәсіпорындардың көпшілігінің өндірістік қуатты жүктеу деңгейі 50%-дан төмен.

Нәтижесінде ең жоғары орташа салмақтан ӨҚЖ деңгейі кен өндіру өнеркәсібінде сақталып отыр (62,1%). Сауда, құрылыс саласы мен көлік және қоймалау саласы өндірістік потенциалын ең аз қолданатын салалар болып қалып отыр. Бұл ретте, құрылыс пен ауыл шаруашылығы бойынша ӨҚЖ динамикасының құбылмалылығы көрсеткіштің маусымдық факторларға тәуелділігімен байланысты болғанымен түсіндіріледі.

* Орташа салмақтанған өлшем – өндірістік қуаттар жүктемесінің деңгейі туралы сұраққа берілген жауаптар үлесі бойынша салмақтанған интервалдың орташа мәні.

Кәсіпорындар қызметінің нақты көрсеткіштерін бағалау: Кәсіпорындардың қаржылық көрсеткіштері

2-кесте. Негізгі көрсеткіштердің медианалақ мәні*

	АӨК	ЖТҚК	ААК	СР**	ӨҚК	ААҚУ, %
Кен өндіру өнеркәсібі	1,47	1,48	0,20	38,2	0,50	47,2
Өңдеу өнеркәсібі	1,48	1,38	0,28	20,2	0,37	62,7
Құрылыс	1,18	1,23	0,30	17,0	0,34	66,3
Сауда	1,18	1,19	0,43	18,7	0,22	82,5
Көлік және қойма	1,09	1,40	0,14	19,3	0,41	30,3
Ауыл шаруашылығы	1,30	1,25	0,13	23,1	0,39	36,1

3-кесте. Қаржылық көрсеткіштердің сипаттамалары

	Есептеу формуласы	Қысқаша сипаттама
АӨК (ағымдағы өтімділік коэффициенті)	Ағымдағы активтер/Қысқа мерзімді міндеттемелер	Компанияның ағымдағы міндеттемелерді (қысқа мерзімді) айналым активтері есебінен ғана өтеу қабілеттілігін сипаттайды. Көрсеткіш неғұрлым жоғары болса, кәсіпорынның төлем жасауға қабілеттілігі солғұрлым жақсы болады. Норматив 1,2-2.
ЖТҚК (жалпы төлем қабілеттілік коэффициенті)	Активтер/Міндеттемелер	Кәсіпорынның барлық міндеттемесін (қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді) оның барлық активімен өтеу қабілеттілігін көрсетеді.
ААК (активтердің айналымдылық коэфф-і)	ӨСТ/Активтер <i>ӨСТ – өнімді сатудан түскен түсім</i>	Активтерді пайдалану қарқындылығын (айналым жылдамдығын) көрсетеді. Кәсіпорынның іскерлік белсенділігінің көрсеткіштері ретінде пайдаланылады.
СР (сату рентабельділігі)	(ӨСТ-ӨӨҚ)/ӨСТ <i>ӨӨҚ – өнімнің өзіндік құны</i>	Ұйым түсімінің қандай бөлігі пайданы (салық салынғанға дейінгі) құрайтынын көрсететін ұйым қызметінің қаржылық нәтижелілігінің көрсеткіші
ӨҚК (өзін-өзі қаржыландыру коэффициенті)	МК/(МК+Міндеттемелер) <i>МК – меншікті капитал</i>	Меншікті инвестициялық қаражаттың инвестициялауға қажетті жалпы қаражатқа қатынасы
ААҚУ (активтегі айналым қаражатының үлесі)	Қысқа мерзімді активтер/Активтер*100	Баланстың жалпы өтімділігін бағалауға мүмкіндік береді

Кәсіпорындардың қаржы-шаруашылық қызметінің негізгі көрсеткіштері 2020 жылғы 4-тоқсанда былайша қалыптасты:

- кен өндіру және өңдеу өнеркәсібінің кәсіпорындарының өтімділігі ең жоғары болып табылады (АӨК = **1,47** және **1,48**, сәйкесінше);
- төлем қабілеттілігі ең жоғары болып кен өндіру өнеркәсібі мен көлік және қоймалау және саласының кәсіпорындары табылады (ЖТҚК = **1,48** және **1,40**, сәйкесінше);
- іскерлік белсенділік сауда саласында басқаларына қарағанда әлдеқайда жоғары (ААК = **0,43**);
- рентабельділігі ең жоғары кен өндіру өнеркәсібінің кәсіпорындары (СР=**38,2%**), ең төмен көрсеткіш – құрылыс саласында (СР=**17,0%**);
- инвестициялауды меншікті қаражаттың есебінен қаржыландыру мүмкіндігі кен өндіру өнеркәсібінің кәсіпорындарында жоғарырақ (ӨҚК=**0,50**);
- сауда саласы кәсіпорындарының активтерінің басым бөлігі айналым қаражаты болып табылады (ААҚУ = **82,5%**).

*Орташа деңгейдің экстремалдық мәндердің әсеріне байланысты болуына қатысты медианалақ мәндер келтірілген

** Пайыздар, салықтар және амортизация төлемдері бойынша шығыстар шегерілгенге дейінгі сату рентабельділігі

Кәсіпорындар қызметінің нақты көрсеткіштерін бағалау: Кәсіпорындардың қаржылық көрсеткіштері

График 21. Ағымдағы өтімділік коэффициентінің динамикасы (АӨК)

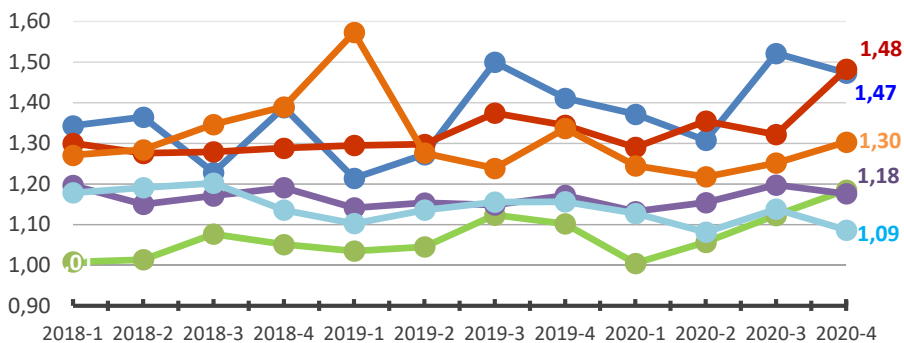

График 23. Өзін-өзі қаржыландыру коэффициентінің динамикасы (ӨҚК)

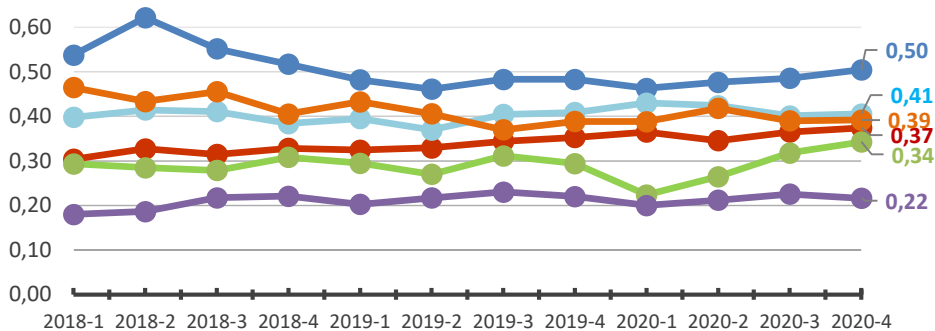

График 22. Активтер айналымдылығы коэффициентінің динамикасы (ААК)

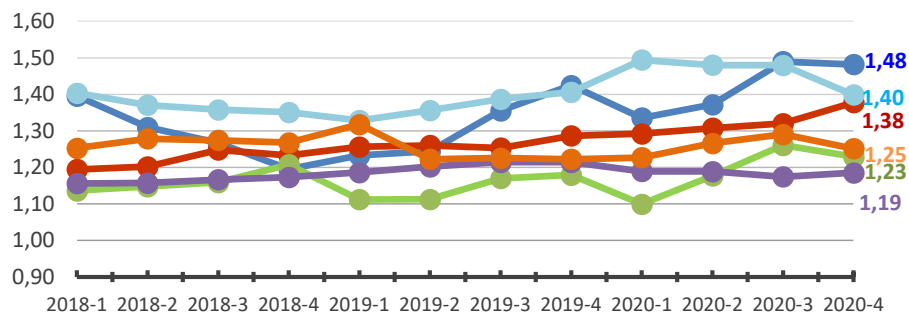
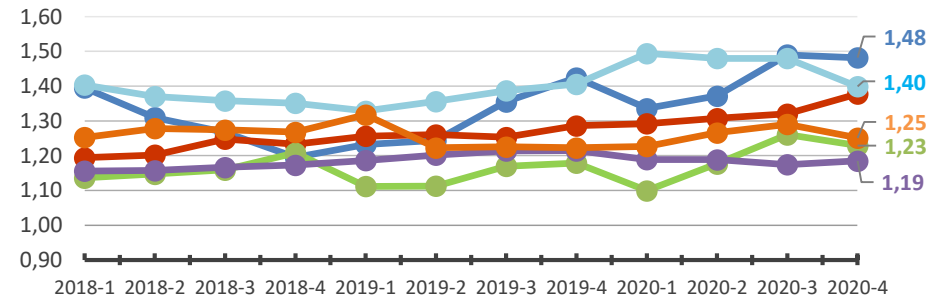

График 24. Жалпы төлем қабілеттілік коэффициентінің динамикасы (ЖТҚК)

—●— Кен өндіру өнеркәсібі
 —●— Өңдеу өнеркәсібі
 —●— Құрылыс
 —●— Сауда
 —●— Көлік және қойма
 —●— Ауыл шаруашылығы

2020 жылдың 4-тоқсанында кәсіпорындардың өздерінің қысқа мерзімді міндеттемелерін жабу мүмкіндіктері өңдеу өндірісі, құрылыс және ауыл шаруашылығы салаларының кәсіпорындары үшін жақсарды. Өңдеу өнеркәсібі кәсіпорындарының АӨК айтарлықтай жоғарылады (**1,48**). Кәсіпорындардың іскерлік белсенділігі өңдеу өндірісі саласында және сауда саласында жоғарылап (**ААК = 1,38** және **1,19**), басқа салалардың бәрінде төмендеді.

Құрылыс саласының кәсіпорындарының инвестицияны меншікті қаражаттың есебінен қаржыландыру мүмкіндігі өсті (**ӨҚК 0,32-дан 0,34-ге** дейін жоғарылады), көрсеткіштің төмендеуі сауда кәсіпорындарында орын алды (**ӨҚК 0,23-ден 0,22-ға** дейін төмендеді).

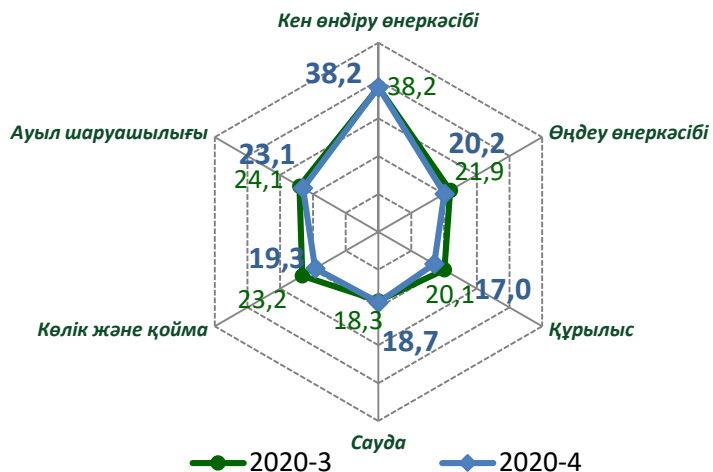
Кен өндіру өнеркәсібі кәсіпорындарының ұзақ мерзімді және қысқа мерзімді міндеттемелерін төлеу мүмкіндігі бірдей, **ЖТҚК- мен АӨК тең (1,48 және 1,48 , сәйкесінше)**.

* Орташа деңгейдің экстремалдық мәндердің әсеріне байланысты болуына қатысты медианалық мәндер келтірілген

** Қаржылық көрсеткіштердің есептеу формулалары мен сипаттаулары 3-кестеде келтірілген (11-бет)

Кәсіпорындар қызметінің нақты көрсеткіштерін бағалау: Кәсіпорындардың қаржылық көрсеткіштері

25-график. Сатудың орташа рентабельділігі*, %

26-график. Сату рентабельділігінің динамикасы*, %

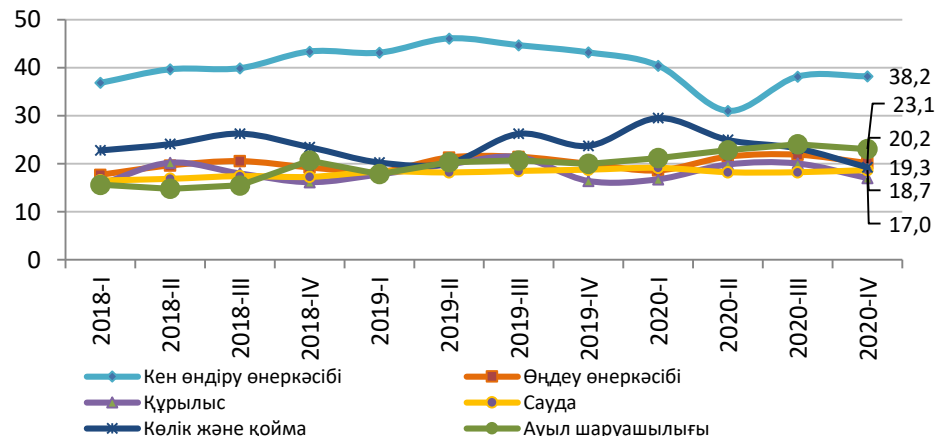
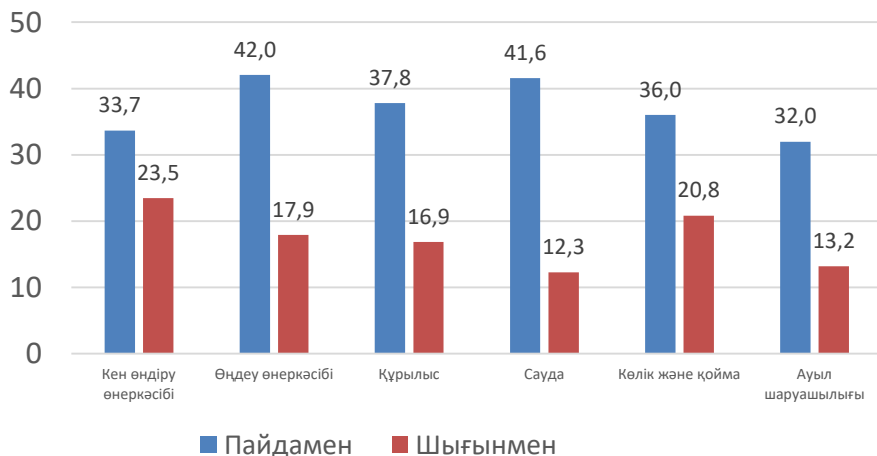

График 27. Қаржылық жылды пайдамен/шығынмен аяқтауды болжайтын кәсіпорындардың үлесі, %

2020-жылдың 4-тоқсанында кен өндіру өнеркәсібінде **сату рентабельділігі** (пайыздар, салықтар және амортизация төлемдері бойынша шығындар шегерілгенге дейінгі) 3 тоқсанның көрсеткішіне теңелді (38,2%-ға дейін). Төмендеу барлық салаларда байқалды, олардың ең үлкені құрылыс саласында орын алды (20,1% -дан 17,0% -ға дейін).

Кен өндіру өнеркәсібінде сату рентабельділінің басқа салаларға қарағанда жоғары болғанына қарамастан, қаржылық жылы **шығынмен** аяқталады деп болжап отырған кәсіпорындардың үлесі осы салада көбірек (23,5%). Өңдеу өнеркәсібі, сауда және құрылыс саласының кәсіпорындарының болжамы әлдеқайда жақсырақ: оларда жыл **пайдамен** жабылады деп санайтын кәсіпорындар үлесі сәйкесінше 42,0%, 41,6%, және 37,8% құрады.

Қаржылық жылды пайдамен жабуды болжап отырған кәсіпорындар қарастырылып отырған салалардың бәрінде шығынмен жабуды болжап отырған кәсіпорындардан көбірек.

* Орташа арифметикалық мәnnің экстремалдық мәндердің әсеріне тәуелділігі жоғары болуына қатысты медианалық мәндер келтірілген

Кәсіпорындар қызметінің нақты көрсеткіштерін бағалау: Салалардағы борыштық ауыртпалық

Банк секторынан тыс, яғни жеткізушілермен, мердігерлермен, тапсырыс берушілермен, сатып алушылармен және т.с. өзара есеп айырысуға байланысты мерзімі өткен берешекке қатысты ахуал біршама өзгерді. 2020 жылдың 4 тоқсанында экономика бойынша мерзімі өткен (90 күннен астам) **дебиторлық берешегі** бар кәсіпорындар үлесі **22,4%**-дан **22,9%**-ға дейін өсті, ал **кредиторлық берешегі** бар кәсіпорындар үлесі **21,9%**-дан **20,9%**-ға дейін төмендеді.

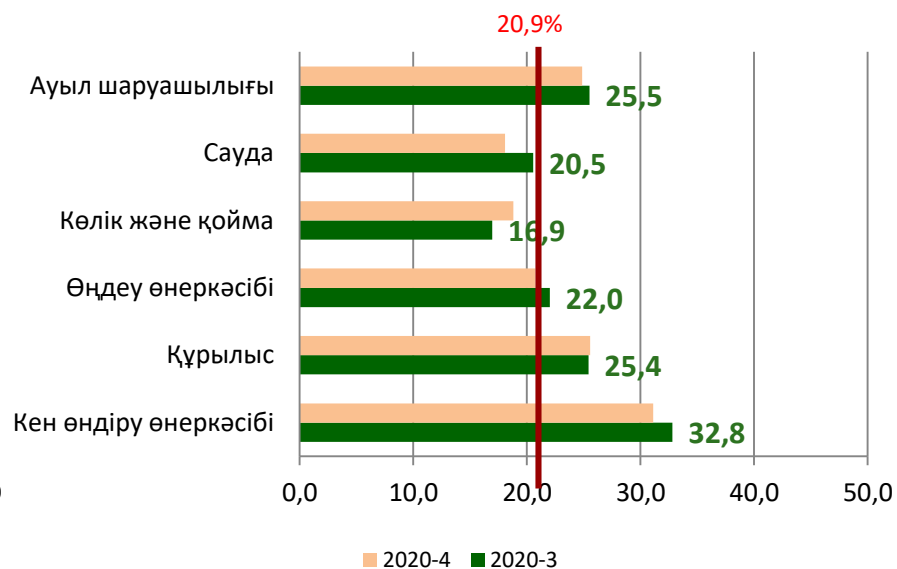
Өңдеу неркәсібі және сауда саласынан басқа салалардың бәрінде мерзімі өткен дебиторлық берешегі бар кәсіпорындар үлесі **артты**. Мерзімі өткен кредиторлық берешегі бар кәсіпорындар үлесінің **өсуі** көлік және қойма саласымен құрылыс саласында орын алды, ал басқа салаларда төмендеді.. Мерзімі өткен дебиторлық және кредиторлық берешегі бар кәсіпорындардың ең көп үлесі кен өндіру өнеркәсібінде (**29,1%** және **31,1%**, сәйкесінше).

Сауалнамаға қатысқан кәсіпорындардың бәрі дебиторлық берешекті қайтарып алуда қиындықтарға тап болғанын атап өткен жөн. Саудада бұл көрсеткіш **14,4%**, құрылыста – **11,9%**, өңдеу өнеркәсібінде – **11,1%**, көлік және сақтау саласында - **8,0%**, ауыл шаруашылығында - **7,6%** және кен өндіру өнеркәсібінде – **6,6%** құрады.

28-график. Мерзімі өткен дебиторлық берешек (%)

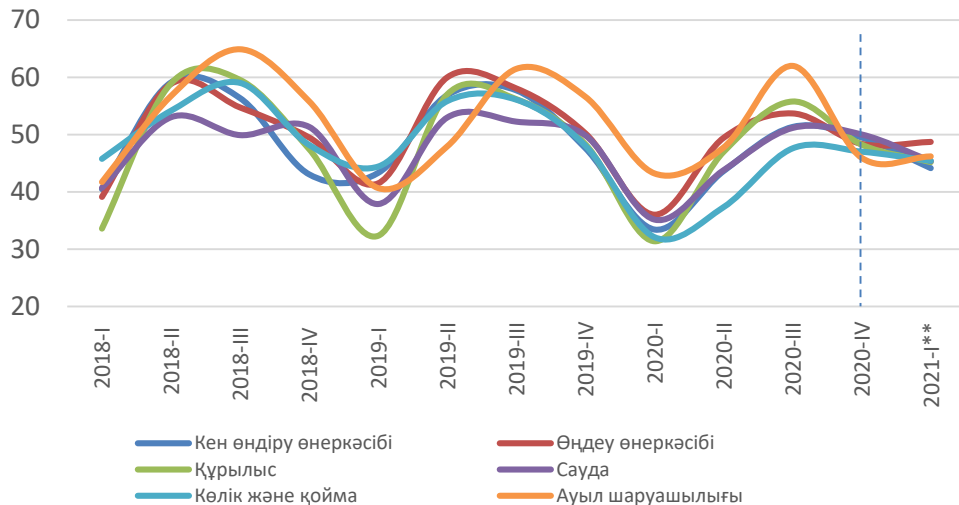

29-график. Мерзімі өткен кредиторлық берешек (%)

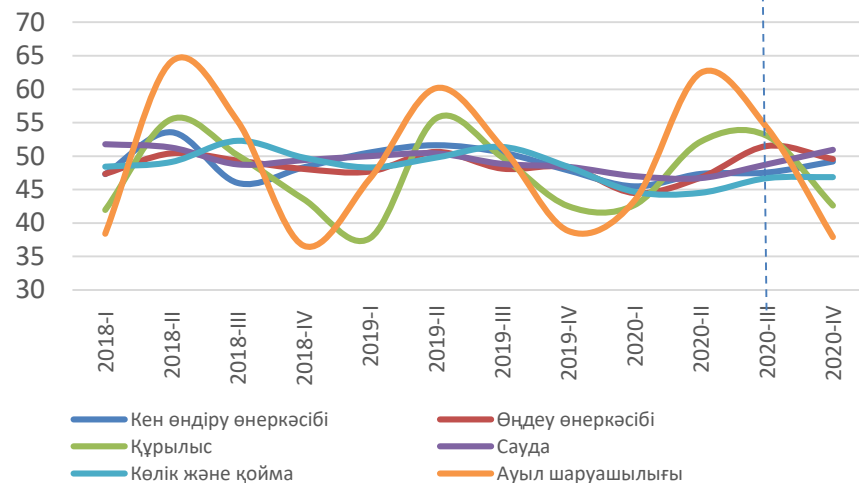

Кәсіпорындар қызметінің нақты көрсеткіштерін бағалау: Еңбекақы мен жұмыспен қамту

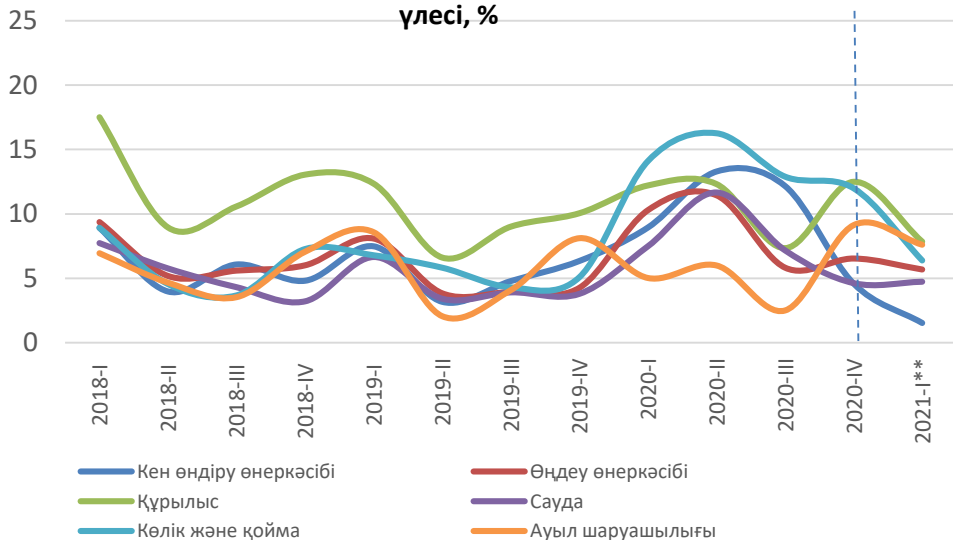
30-график. Өндіріс көлемінің өзгерісі, ДИ %

31-график. Қызметкерлер санының өзгерісі, ДИ *

32-график. Орташа жалақыны төмендеткен кәсіпорындардың үлесі, %

2020 жылдың 4-тоқсанында қарастырылып отырған барлық салалардың бәрінде **өндіріс көлемі төмендеді**. ДИ төмендеу аясына өтті. Ең көп төмендеу ауыл шаруашылығында байқалды.

Өндіріс көлемінің өсуі жалақы мен кәсіпорындардағы қызметкерлер санына да әсер етті. Қарастырылып отырған бар салаларда қызметкерлердің саны төмендеді.

2020 жылдың 4-тоқсанында құрылыс және ауыл шаруашылығы кәсіпорындарынан басқа **орташа жалақыны төмендеткен кәсіпорындардың үлесі төмендеді**. Өңдеу өнеркәсібінде де аздаған төмендеу байқалды.

2021 жылдың 1 тоқсанында орташа жалақыны төмендетуге үміттенген кәсіпорындар саны азаяды деп күтілуде.

* ДИ, диффузиялық индекс, 50 деңгейінен қаншалықты жоғары (төмен) болса, көрсеткіштің оң (теріс) әсер етуі соншалықты, 50 деңгейі әсер етудің болмағанын білдіреді

** Графиктерде 2021 жылдың 1-тоқсаны бойынша кәсіпорындардың күтімі көрсетілген

- **Бәсекелестіктің ең жоғары дәрежесі** сауда саласында.
- Кәсіпорындардың көпшілігі бизнесті жүргізуді шектейтін негізгі фактор ретінде Қазақстан экономикасының жағдайын атайды.
- 2020 жылдың 4 тоқсанында теңге бағамының **АҚШ долларына және Ресей рубліне** қатысты өзгерісінің ең төмен кері ықпалы қарастырылып отырған кезеңде кен өндіру саласына тисе, ең көп кері ықпалы өңдеу өнеркәсібі мен сауда салаларына тиді.
- **Өндірістік қуаттардың** ең жоғары **жүктемесі** кен өндіру өнеркәсібінде сақталып отыр.
- 2020 жылғы 4-тоқсанда сұранысқа қатысты жағдай саудадан басқа салалардың бәрінде жақсарды. Ауыл шаруашылығындағы сұраныстың өсуі жалғасты, өңдеуші өнеркәсіптегі сұраныс оң аймаққа кірді, көлік, құрылыс және тау-кен өндірісінің құлдырауы бәсеңдеді.
- Кен өндіру өнеркәсібінде **сату рентабельділігі** басқа салаларға қарағанда жоғары. Төмендеу барлық салаларда байқалды, олардың ең үлкені құрылыс саласында орын алды (**20,1% -дан 17,0% -ға** дейін).
- Өңдеу өнеркәсібі саласында **банк несиелері бойынша мерзімі өткен (90 күннен артық) берешегі бар** кәсіпорындар үлесі әлдеқайда жоғары.
- 2021 жылдың 1 тоқсанында сұраныс жағдайының одан әрі жақсаруы, шикізат пен материалдар бағаларының өсу қарқынының артуы және жалақы жағдайының жақсаруы күтілуде. Сонымен бірге өндіріс көлемінің маусымдық төмендеуі күтілуде.